

Рецензії

І. Р. Михасюк

Нова фізико-економічна парадигма для формування моделей сталого розвитку

На сучасному етапі розвитку та взаємодії природи, суспільства й економіки проблеми життєдіяльності і виживання людства мають складний характер, що вимагає виходу за межі дисциплінарних наукових парадигм. Адже вирішити проблеми глобальної еколого-економічної кризи неможливо без системних міждисциплінарних досліджень усіх процесів і явищ, що відбуваються в наземному просторі біосфери. Цей простір характеризується деякими фізичними детермінантами, які не може ігнорувати наука про сталий розвиток економіки.

Сьогодні обмеженість ресурсів природного довкілля неухильно зростає в просторі та часі. Це об'єктивна фізико-економічна реальність, яку потрібно враховувати не лише в процесі прийняття поточних управлінських рішень, але і при стратегічному та індикативному плануванні на мезо- та макроекономічних рівнях. Тому виникає потреба в обґрунтуванні якісно нових моделей сталого розвитку, які б враховували екологічно безпечний масштаб господарської діяльності. Розв'язання завдань на шляху формування системи екологічно безпечного господарювання потребує інтеграції методів економічних, соціальних і природничих наук.

Забезпечення економіки ресурсами природного довкілля тривалий час не сприймалося як її залежність від законів природи. Водночас із законів фізики випливає, що кількісні оцінки всіх процесів у природних системах Землі мають енергетичний вираз і є просторово-детермінованими. Це обумовлює дослідження економіки як вбудованої підсистеми в простір біосфери Землі. Отже, для її сталого розвитку є важливим врахування природних констант наземної біосфери, які відкриті в ХХ ст. природничими науками.

Сталий розвиток є складною екологічною та соціально-економічною проблемою, яку треба розглядати цілісно. Головними критеріями в цьому має бути максимальне збереження природних ресурсів Землі та екологічно безпечне господарювання. Водночас для вирішення цих проблем треба враховувати деякі фізичні обмеження щодо обсягу антропо-техногенних

господарських навантажень на поверхню Землі. Ці навантаження, згідно з вченням В. Вернадського, мають бути симетричними до меж насичення простору біосфери Землі живою речовиною. Водночас дедалі більша обмеженість і дефіцитність не лише ресурсів природи, але і її відновлюваних функцій вказує на необхідність змін у методології економічної науки. Виникла потреба в міждисциплінарній методології побудови економіки сталого розвитку, яка б розкривала нові горизонти для розв'язання її проблем. Антропоцентрична світоглядна основа неокласичної економічної теорії має бути переглянута і замінена на природоцентричну основу новітньої фізико-економічної теорії. А для цього треба пізнати феномен функціонування органічного світу біосфери Землі через використання природничих законів для покращення якості сучасної науки про сталий розвиток. Це зумовлює потребу в більш уважному ставленні до проблем збереження біофізичної продуктивності поверхні Землі, тобто її фотосинтезуючої здатності, виходячи з концепції С. Подолінського про економіку Космосу та енергетичний бюджет Землі, а також наукового вчення В. Вернадського та концепції енергії прогресу М. Руденка. Таким чином, формування економіки сталого розвитку потребує якісно нової міждисциплінарної парадигми. Саме цій актуальній темі присвячена наукова монографія доктора економічних наук, професора Л. С. Гринів: «Фізична економія: нові моделі сталого розвитку»¹.

На основі інтеграції новітніх здобутків природничих і соціальних наук у монографії розвинуто фізичну економію С. Подолінського та теорію енергії прогресу М. Руденка, що дало можливість автору через поєднання їх з теорією нерівноважних процесів І. Пригожина та, враховуючи закони геохімії ландшафтів, обґрунтувати якісно нові методологічні підходи до формування фізико-економічної моделі сталого розвитку.

Здійснений у монографії теоретичний аналіз концепції та індикаторів сталого розвитку, що були прийняті ООН, дав можливість автору виявити їх певні су-

¹ Гринів Л. С. Фізична економія: нові моделі сталого розвитку : монографія / Лідія Святославівна Гринів. – Львів : Ліга-прес, 2016. – 424 с. ISBN 978-617-397-122-0.

перечності. Зроблено висновок, що підхід, який лежить в основі цієї методології не відповідає повною мірою принципу превентивності, оскільки побудований на природозатратному механізмі розвитку економіки та не враховує вчення В. Вернадського про біосферу, а отже просторово-економічних функцій збереження її наземного простору.

У монографії обґрунтовано та введено в науковий обіг категорії «просторова координата функції енергії природного капіталу» та «екологічна пропозиція Землі» як категорії, що об'єднали біофізичні та просторово-економічні критерії сталого розвитку складних стаціонарних еколого-господарських систем (ЕСГС) як об'єктів дослідження новітньої фізичної економії. Введення цих категорій в економіку сталого розвитку розкриває нові методологічні можливості для подальших досліджень проблем екологічної збалансованості господарювання під кутом зору його просторово-економічної структури. Це дало змогу автору моделювати якісно нові просторові функції відтворення природного капіталу, що, на відміну від неокласичних функцій сталого розвитку, які прийняті в сучасному макроекономічному аналізі, націлюють на те, щоб запобігати, а не компенсувати руйнування живої природи Землі.

Структура монографії дозволила поглиблено розкрити основний зміст дослідження та окреслити інноваційні фізико-економічні підходи до розв'язання проблем на шляху формування економіки сталого розвитку. Монографія складається з вступу, семи розділів і висновків.

У першому розділі досліджено філософсько-світоглядні передумови зміни парадигми сучасної економічної науки, де автор обґрунтовує необхідність розвитку фізичної економії. Другий розділ монографії присвячено пошуку нових методологічних засад розвитку постнеокласичної економічної науки на основі ретроспективного аналізу.

У третьому розділі автор розглядає економіку в системі просторових координат біосфери та обґрунтовує те, що згідно з вченням В. Вернадського об'єктами дослідження та моделювання новітньої фізичної економії мають бути еколого-господарські системи (ЕСГС) різного ієрархічного рівня.

У четвертому розділі монографії обґрунтовано фізико-економічну теорію природного капіталу.

У п'ятому розділі автор досліджує біосферний імператив сталого розвитку та підходить до обґрунтування становлення просторової макроекономіки сталого розвитку, де зосереджує увагу на оцінці фотосинтезуючої здатності поверхні Землі та проблемах відтворення еколого-господарських систем.

У шостому розділі обґрунтовується фізико-економічна теорія сталого розвитку цих систем і запропоновано методичні підходи до визначення якісно нових індикаторів їх сталого розвитку, а саме:

- індикатор сукупної екологічної пропозиції Землі;
- індикатор фізико-економічної стійкості ВВП;
- індекс змін продукування екологічних благ в ЕСГС.

У сьомому розділі монографії автор пропонує на розгляд читача нові концептуальні підходи до формування фізико-економічної теорії вартості. У цьому розділі також досліджуються проблеми визначення цінності півки життя та вартості капіталу родючості Землі.

Загалом автор значну увагу приділяє теоретичному аналізу та розвитку наукових концепцій представників Української школи фізичної економії – С. Подолинського, В. Вернадського та М. Руденка. На основі цього окреслено перспективні напрями новітньої фізичної економії, які набувають особливої актуальності для розв'язання проблем сталого розвитку. Новітня фізична економія трактується як інтегральна наука, що застосовує трансдисциплінарні підходи до дослідження причинно-наслідкових зв'язків у складних стаціонарних ЕСГС різного ієрархічного рівня, у ядрі яких перебуває екосистема Землі. Нові фізико-економічні індикатори та моделі, запропоновані автором, базуються на синтезі законів фізики, біології, геоботаніки, геохімії ландшафтів, біофізики, економетрії та економіки.

Дослідження, яке здійснила професор Л. С. Гринів «Фізична економія: нові моделі сталого розвитку» знайшло широку підтримку в науковій громадськості України, оскільки є новаторським і пропонує інноваційну, фізико-економічну парадигму для розв'язання проблем сталого розвитку світу, а отже заслуговує на високу оцінку.

Михасюк Іван Романович – доктор економічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, Завідувач кафедри економіки підприємства Львівського національного університету імені Івана Франка (e-mail: mihasiukir@ukr.net). Mykhasiuk Ivan Romanovych – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Academic of the Academy of Higher Education of Ukraine, Head of the Department of Enterprise of Ivan Franko National University of Lviv.

Надійшло 17.08.2017 р.